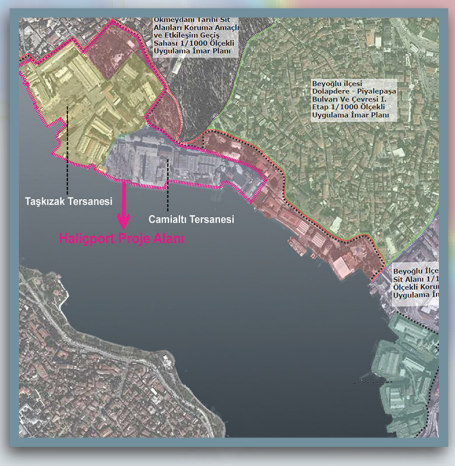
mimar.ist
Dört Aylık Mimarlık Kültürü Dergisi • Yıl: 20 • Sayı: 69 • Sonbahar 2020

Bir Yapılı Çevre Sağlık Sorunu: İstanbul'da Mega Projeler

Fuat Ercan • Mücella Yapıcı • T. Gül Köksal • F. Serkan Öngel • Yağız Alp Tangün

Ayasofya ve Yakın Zamanlı İşlev Değişikliğinin Düşündürdükleri

Konumuz Kentsel Mekân Olduğunda Yarışmalar

2020/3
ISSN 1302-8219 69
9 771302 821907
7,50 TL

mimar.ist
dört aylık mimarlık kültürü dergisi

Eylül 2020 • Yıl: 20 • Sayı: 69 Yayın Türü: Yerel, süreli

Yayınlayan
TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi

Sahibi
TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi adına
Esin Köymen

Genel Yayın Yönetmeni
Deniz İncedayı

Yayın Koordinatörü
Fatma Öcal Al

Yazı İşleri Sorumlusu
Metin Karadağ

Yayın Kurulu
Zafer Akay, Zafer Akdemir, Esra Akbalık, Oya Akın,
Gül Cephanecigil, Ayşen Ciravoğlu, Burcu Selcen Coşkun,
Tores Dinçöz, Zeynep Eres, T. Gül Köksal, Derin Öncel,
Gülşen Özaydın, Mücella Yapıcı

Danışma Kurulu
Zeynep Ahunbay, Behiç Ak, Nur Akın, Ali Artun,
Acar Avunduk, İhsan Bilgin, Çelen Birkan,
Hasan Çakır (Almanya), Candan Çıtak,
İsmail Doğanyılmaz, Nur Esin, Nuran Zeren Gülersoy,
Zeynep Günay, Ersen Gürsel, Yücel Gürsel,
Figen Kafescioğlu, Ruşen Keleş, Esin Köymen,
Doğan Kuban, Mehmet Küçükdoğu, Eyüp Muhcu,
Derya Oktay, Sabri Orcan, Deniz Erinsel Önder,
Hasan Cevad Özdil, Aslı Erim Özdoğan, Mehmet Özdoğan,
Yıldız Sey, Simla Sunay, Betül Şengezer, Afşar Timuçin,
Rüksan Tuna, Hülya Turgut, Yıldız Uysal, Alper Ünlü,
Zekiye Yenen, Emre Zeytinoğlu

Tarandığı İndeks
DAAI - Design and Applied Arts Index

Yayın Yönetim Yazışma Adresi
Kemankeş Cad. No.31 Karaköy, Beyoğlu 34425 İstanbul
Tel: (212) 251 49 00 Faks: (212) 251 94 14
e-posta: dergi@mimarist.org
www.mimarist.org/yayinlar/mimarist

Mali Koordinasyon
Aysel Durgun

Grafik Tasarım
Zehra Şenoğuz

Grafik Uygulama
Ebru Laçin Kilci

Baskı-Cilt
Pınar Matbaacılık Ambalaj Sanayi ve Ticaret LTD. ŞTİ.
Büyük Zafer Sokak No: 20/1 İçerenköy-Ataşehir / İstanbul
Tel: (216) 577 25 61

Baskı Tarihi
Kasım 2020

Dağıtım
Zip Dağıtım

Ofset Hazırlık, Reklam ve Yapım Organizasyon
Mimarlık Vakfı İktisadi İşletmesi
Kemankeş Cad. No. 31 Karaköy, Beyoğlu 34425 İstanbul
Tel: (212) 244 86 87 pbx Faks: (212) 244 86 88

Fiyatı: 7.50 TL
Yıllık abone ücreti: 26.00 TL
Öğrencilere % 50 indirim uygulanır.

Mimar.ist dergisi Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi üyelerine ücretsiz olarak gönderilir. Yazılarda ileri sürülen görüşlerin sorumluluğu yazarlarına aittir. Dergi adı belirtilmek koşuluyla alıntı yapılabilir.

Sağlıklı Kentler ve Ortak Geleceğimiz

Bildiğiniz gibi, 1985 yılından bu yana her yıl Ekim ayının ilk Pazartesi günü "Dünya Mimarlık Günü" olarak, Birleşmiş Milletler Habitat Günü ile birlikte kutlanıyor. Pandemi sürecini yaşadığımız bu yılın teması UIA tarafından "Daha İyi Bir Kentsel Geleceğe Doğru" (Toward a Better Urban Future) olarak belirlenmişti. Tema çerçevesinde hedeflenen, sağlıklı yaşam ev çevre ile meslek alanımızın ilişkilerini gündeme getirmek; mimarlıkta çevresel duyarlılıkları geliştirmek, özellikle de yaşadığımız süreçte büyük resme bakarak ortak toplumsal çıkarlarımızı vurgulayarak bilimsel gerçeklerin altını bir kez daha çizebilmek.

Bizler bunları tartışırken, dergimizin tamamlanma sürecinde üzücü ve yıkıcı Ege depremini de yaşadık ne yazık ki… Her deprem sonrasında olduğu gibi, üzüntülerimizi, acılarımızı paylaştık, incelemeler yapıldı, raporlar hazırlandı. Depremin sonrasında değil öncesinde(!) yapılması gerekenlerin yaşamsal değerini uzmanlar bir kez daha usanmadan aktardı. Değerli bilim insanlarının belirttikleri çerçevede kurgulanacak bir deprem hazırlık çalışmasını, strateji ve eylem planını ortaya koyamamanın bedelini her seferinde çok ağır ödüyoruz; canlarımızla, kayıplarımızla, kararan geleceklerimizle ödüyoruz. Sorumluluk taşıyan meslek gruplarının, bilim insanlarının özverili çalışmalarına kulakları tıkamanın, mesleki denetim mekanizmalarını güçlendirmek yerine ortadan kaldırmanın, bilimi ve doğayı görmezden gelmenin faturasını canlarımızla ödüyoruz.

Diğer taraftan yoğunlaşan pandemi krizi de, depremde de olduğu gibi, toplumsal adaletsizlikleri, eşitsizlikleri ve bu bağlamdaki yönetimsel, ekonomik ve siyasal sorunları, sosyal devletin yokluğunu gözler önüne seriyor. Meslek adına bu bağlamda masaya yatırılması gereken pek çok başlık var. Öncelikle mimari tasarımın sağlık konularıyla bütünlüğü, sadece pandemi sürecinde değil elbette, genel olarak tasarım alanının çevre ve halk sağlığı ilişkilerinin vurgulanması vb. gibi başlıklar uzun süre tartışılmayı bekliyor. Bu sayımızın dosyasında da, böyle bir bakış açısıyla yaşadığımız yoğun yapılaşma süreçlerini, kentin mega projelerini ve bunlara ait eleştirileri disiplinlerarası açılımlarla gündeme taşıyoruz. Kentsel tasarım ve mimarlığın halk sağlığı çerçevesindeki başat rolünü vurgulamak istiyoruz. Bilime gözü kapalı gibi duran saldırgan yapılaşmanın, imar aflarının, rant baskılarının bizleri ve yaşam çevrelerimizi sürüklediği krizi, bilimsel verilerle ve "herkes için önce yaşam hakkı ve sağlık" anlayışıyla birlikte düşünmeyi öneriyoruz. Dosya sayfalarımızda bu çerçevede değerli emeklerle oluşan katkıları bulacaksınız…

Diğer başlıklarımızda da, mesleğimize ve gündeme dair irdelemeleri, çeşitli inceleme başlıklarını, eğitime dair eleştirel bakışları ve araştırmalardan kesitleri heyecanla okuyacağınızı umuyoruz. Ayrıca bu sayımızda, doğumunun 100. yılı dolayısıyla, Prof. Utarit İzgi Hocamızı anma niteliğinde Proje-Profil sayfalarımızda, kendisinin mimarlığına dair kapsamlı bir değerlendirmeyi sizlerle paylaşmaktan mutluyuz.

Yukarıda da değindiğim gibi, yaşadığımız pandemi süreci farklı çalışma alanlarında uzun tartışmaları gündeme getirdi ve getirmeye devam edecek. Gelecek sayımızın dosyasında da, sürecin meslek eğitimi alanındaki yansımalarına ışık tutmak istiyoruz. Yüzleştiğimiz gerçeklerin içerisinden bakarak meslek eğitiminin uzaktan ve çevrimiçi olarak nasıl ve ne kadar mümkün olabileceği sorusunu soracağız. Şüphesiz eğitim sadece kendi zaman sınırları içerisinde değerlendirilemez, sonrası ve öncesiyle bir bütün olarak bakıldığında meslek alanını hangi derin sorunların, çıkmazların beklediği ve bunlara ne tür önlemler geliştirilebileceği önemli bir araştırma olacak. Gelecek dosyamızda ve kuşkusuz sonrasında da farklı değerlendirmelerin konusu olacak bu sorgulama alanını olabildiğince genişletmek istiyoruz.

Yaşadığımız zor süreçte yayını ortak aklın, yaratıcılıkların bir aracı kılabilmek, daha çok paylaşarak yeni çözümlere ulaşabilmek inancıyla sürdürdüğümüz çabalarımızda dayanışmamız ve katkılarınız yolumuza ışık tutacaktır.

69. sayımıza katkı veren değerli yazarlarımıza, Danışma Kurulu üyelerimize ve siz kıymetli okurlarımıza Yayın Kurulumuz adına içtenlikle teşekkür ederim.

Meslektaşlarımın geçmiş Dünya Mimarlık Gününü tekrar kutluyor, sağlık ve mutluluk dolu günler diliyorum…

Saygılarımla,

Deniz İncedayı

Mimar.ist Eylül 2020/3
ISSN 1302-8219

4 HABER / ETKİNLİK

2020 / XVII. Ulusal Mimarlık Sergisi ve Ödülleri'nde Ödüller Sahiplerini Buldu....4
"Türkiye'de Modern İç Mekânlar" Sempozyumu Yapıldı....5

6 KÜTÜPHANE

Duran Her Şey Hareket Ediyor / *Zafer Akay*....6
Spektrum, Pandemi Serisiyle Farklı Disiplinleri Bir Araya Getirmeye Devam Ediyor!
Önceyi Takip Eden 'Sonra' mı? Yoksa Süregelen bir 'Şimdi' mi? / *Serim Dinç - Kumru Çılgın - İnci Olgun*....7

8 GÖRÜŞ

Ayasofya ve Yakın Zamanlı İşlev Değişikliğinin Düşündürdükleri Üzerine / *Mine Esmer*....8
Konumuz Kamusal Mekân Olduğunda Yarışmalar… / *Gülşen Kılıçreis Özaydın*....11
Bilgi Bilime, Sanat Sanata, Mimarlık Mimarlığa Karşın İlerliyor / *İrem Mollaahmetoğlu Falay - Ferhan Yürekli*....13

18 PROJE - PROFİL

Utarit İzgi Mimarlığında Konut ve Teknoloji: Kısa Bir Bakış / *Nezih R. Aysel*....18

25 DOSYA: BİR YAPILI ÇEVRE SAĞLIK SORUNU: İSTANBUL'DA MEGA PROJELER

Mega Projeler ve Bir de 'Çılgın Projeleri' Üzerine Fragmanlar: Ağaçla Birlikte Ormanı Görmek / *Fuat Ercan*....26
Mücella Yapıcı:"Yeni ve Yaşanabilir Bir Dünyanın İnşası Her Zamankinden
Daha Mümkün Görünmektedir" / *Söyleşi: T. Gül Köksal*....47
Kriz, Sınıfsal Ayrışma ve Kent / *F. Serkan Öngel*....51
Bilgi ve İktidar İlişkisinde Mekânı Anlamak: Şehir Hastanelerinin Hakikati / *Yağız Alp Tangün*....58
Haliçport'tan Şehir Hastanelerine, Yapılı Çevre Sağlığını Tehdit Eden
Mega Projelere Karşı Söylem Üretimi / *T. Gül Köksal*....62

68 İNCELEME

1892-95 İstanbul Kolera Salgını ve Kent Ölçeğinde Çözüm Arayışları:
Kabil-i Nakl Barakalar / *Orkun Dayıoğlu* 68

Bir Yaratıcı Sektör Olarak Mimarlık Faaliyetlerinin İstanbul'daki Mekânsal Dağılımı /
Mehmet Ronael - Gülden Demet Oruç....75

Venedik'te Bir Tüccar Hanı: *Fondaco dei Turchi* / *Yağmur Topraklı - Hilal Aycı - Gülhayat Ağraz*....85

93 EĞİTİM

Mimarlık Ortamında Eşikleri Yeniden Düşünmek: Bir Diploma Stüdyosu Örneği /
Zelal Öztoprak, Işıl Ruhi-Sipahioğlu, Nur Çağlar 93

100 KENT

Kavramsal Okumadan Mekânsal Çözümlemeye Kentsel İç Mekân / *Derya Adıgüzel Özbek*....100

Bir Taktik Olarak 'Sosyal Şehircilik': Medellin, Kolombiya Örneği / *Betül Orbey*....107

116 YAPI FİZİĞİ - MALZEME

"Sepet Örgü Dolgulu" Ahşap İskelet Yapı Sisteminin Özgün Bir Örneği:
Şile Akçakese Köyü Geleneksel Konutları / *Caner Göçer - Alev Erarslan*....116

124 ÇİZGİ

Behiç Ak 124

Venedik'te Bir Tüccar Hanı: *Fondaco dei Turchi*

Yağmur Topraklı, Hilal Aycı, Gülhayat Ağraz

Akdeniz Coğrafyasında İki Kültür: Venedikliler ve Türkler

Büyük büyük dedenizin Venedik'e ticaret yapmaya gittiğini ve dönerken cam işi hediyeler ile döndüğünü düşünün. Çok alışılmadık bir düşünce değil mi? Venedik'e sadece siz gitmiyordunuz sizin büyük dedeleriniz de gidiyordu.

17. yüzyıldan önce Akdeniz'de hâkim olan dünya düzeni (Braudel, 1985) iç denizde ticari ve kültürel alanda farklı toplumların karşılaşmasına olanak sağlamıştır. Bu karşılaşmalara bir örnek Venedikliler ve Türklerdir. Venedikliler ve Türkler tarihte kuvvetli ilişkileri olan iki farklı kültüre sahip toplumlardır. Pryor bu iki kültürün karşılaşmasını Akdeniz'in kendisine kıyısı olan kültürleri hem birleştiren hem ayıran özelliği üzerinden ele alır (Pryor, 2014). Akdeniz'in iç denize kıyısı olan kültürlere etkisi gündelik yaşam ve birçok alanda görülmektedir. Günümüze kadar süregelen bu etkileşimler yapılı çevrede de kendisini göstermektedir. Bu makalenin konusu ise Venedik ve Osmanlı devletlerinin kimi zaman dostça kimi zaman düşmanca olan fakat süreklilik arz eden ilişkilerini, iki kültürde iz bırakan etkileri ile bu etkilerin fiziksel yansımasının örneği olan *Fondaco dei Turchi* yapısının bir Venedik sarayından sentez bir yapıya dönüşümü üzerinden irdelemektir.

Akdeniz kültürünün yapılı çevre üzerindeki etkisi mimarlık tarih yazınında farklı çalışmalarda ele alınmıştır. Gülru Necipoğlu, bu etkiyi Mimar Sinan üzerinden ele alır. Necipoğlu'na göre Mimar Sinan'ın küresel şöhreti, merkezi planlı kubbeli camileriyle İtalyan Rönesans kiliseleri arasındaki benzerlikten kaynaklanır. Dahası, bu benzerliğin kökleri İstanbul ve İtalya'da eşzamanlı olarak yeniden yorumlanan Doğu Akdeniz Havzası ortak Roma-Bizans mimari mirasından beslenir (Necipoğlu, 2005). Akdeniz'in mimari mirasının Sinan'ın mimarlığına dahi etki eden zenginliği, bu coğrafyadaki yapılı çevrenin yeniden bu gözle okunmasını önemli hale getirir. Öyle ki Uğur Tanyeli Akdeniz coğrafyasındaki bu iki kültürün yeteri kadar araştırılmamasını şaşırtıcı bir durum olarak değerlendirmiştir.

Uğur Tanyeli, bu iki kültürün karşılaşmasını, "ülkeler ve kültürler karşılaşmaz, insanlar karşılaşır" betimlemesiyle ele alır. Kültür, Tanyeli'ye göre kapalı bir sistem olmak yerine tüm beşeri pratiklerin toplamıdır. Dursteler (2012:227) ise Venedik-Osmanlı ilişkilerinin tanımlayıcı özelliğini, çatışmanın gerçekliği kadar bir arada varoluşun da oluşturduğunu ifade etmektedir. Osmanlı ve Venedik arasındaki ilişki inişli çıkışlı olsa da Venedik, Osmanlı'nın Avrupa'daki en önemli müttefiki olmuştur. Venedikliler, Bizans döneminde İstanbul topraklarında kazandıkları ticari ayrıcalıkları kaybetmek istememiştir. Halkın tüm ihtiyaçlarını tedarik etmeyi bir devlet politikası olarak gören Osmanlı ise ülkede bulunmayan bol ve kaliteli ürünlerin girişini sağlayacak olan Venedik Cumhuriyeti'ni yanında tutmak istemiştir. Öyle ki Venedik'e yöneltilen her türlü tehdidi kendisine yönelmiş gibi kabul etmiş; tarihinde ilk defa, halkından isteyenleri kendi rızalarıyla Venedik adına paralı asker olarak göndermiştir. Yine Venedik'e has bir ayrıcalık olarak, iktisat politikası gereği hububat ihracatını yasaklamış olduğu bir dönemde sadece Venedik'e buğday ihraç edilmiştir (Öztürk, 2012). Bu iki devletin ticaretten doğan yakınlaşmasının oluşturduğu biraradalık ortamı derin kültürel etkileşimi doğurmuştur. İstanbul'da yerleşik bir Venedikli tüccar nüfusunun burada küçük bir Venedik kolonileşmesi oluşturduğundan söz etmek mümkündür. Ticaret mevsimine göre gemilerle şehre gelen ve ayrılanlara bağlı olarak sayıları sürekli değişen, farklı sınıftan pek çok Venedikli İstanbul toplumunun birer parçası olmuştur. Venedik asıllı birçok kişi devletin çeşitli kurumlarında önemli noktalarda görev almış, hayatları hikâyeleştirilmiştir (Pedani, 2013).

Osmanlı kültürünün her seviyesinde bağ kurmanın önemli bir ritüeli olan hediyeleşme, Venedik Cumhuriyeti ve Osmanlı Devleti ara-

sında dikkate değer bir gündem olmuştur. İki ülke arasındaki hediyeleşmeler ülkelerin ilişkilerinin boyutları ve birbirlerinin dünyalarını tanımanın bir yolu olarak ipuçları vermektedir. Venedik'ten Osmanlıya saat, mobilya, dekorasyon objeleri, ayna, parmesan peyniri, gümüş kutular, cam kuş tüyü broşlar gibi hediyeler gelmiştir. Osmanlı Venedik'in cam sanatından etkilenerek bu camdan yapılan pencereler üretmiştir (Pedani, 2018). Osmanlı ise Venedik'e hububat, baharat, ham ipek, pamuk, deri gibi ürünler ihraç etmiştir (Turan, 1968). 16. yüzyılda İznik çinilerinin Venedik'e ihracatının ardından Venedik mayolikalarında İznik etkisi görülmüştür (Çoraklı, 2019). Osmanlı Venedik'ten yüklü miktarda kâğıt alırken, 16. yüzyılın başından itibaren, Venedik'te Rönesans süslemeleri yoğunluklu olmasına karşın, Osmanlı tarzı ciltler, yüzyıl boyunca Venedik'te etkili olmuştur (Mack, 2005:226). Venediklilerin lüks kumaşları, camları, haritaları Osmanlı saray erkânının büyük oranda ilgisini çekmiş, Venedik'ten gelen kumaş ve camlar Osmanlı pazarlarını istila etmiştir. Bu ticari etkileşim zamanla ticareti yapılan mallarda değişiklik yaratmıştır. Venedik'teki cam ve kumaş üreticileri şarkın zevkine göre üretmiş, aynı şekilde şarkta da Venediklinin zevkine hitap edecek mallar üretilmiştir (Ortaylı, 2008). Ticari alışverişin yanı sıra Osmanlı çeşitli sanat unsurları için de Venedik'e sıkça başvurmuştur. Örneğin Fatih Sultan Mehmet'in ünlü portresini Venedikli Ressam Gentile Bellini resmetmiştir.

Venedikliler ve Türkler arasındaki ilişki mimarlık terminolojisinde de kendisini gösterir. Örneğin Türkçedeki tuğla İtalyanca *tegola*'dan, fırın *furno*'dan, parapet *parapetto*'dan, tırabzan *trabeazione*'den, cıvata ise *giovarda*'dan gelmektedir (Tanyeli, 2015). Tanyeli yalnızca diller arasındaki sözcüklerin çevirilerinde değil, kültürel kavramlarda da ortaklıklar olduğunu belirtmektedir. Örneğin İtalyanca *piazza* yani meydanın mekânsal yapısında Türkçe'de piyasa yapmak olan eylem yatmaktadır (Tanyeli, 2014). Etimolojik etkileşimin yanında bilgi alışverişi düzeyinde de Venedikliler ve Türkler arasındaki ilişkinin izleri günümüze kadar Anadolu'da varlığını sürdürmüştür.

Ticareti ve ekonomisi oldukça kuvvetli olan Venedik Devleti denizciliği ise Osmanlı donanmasını teknolojisi ve terminolojisiyle etkilenmiştir. Osmanlı donanması teknik gelişimini Akdeniz'in denizci milletlerinin ustalarının öğretisi ve onların tekniğinin taklit edilmesi ile başarabilmiştir. Gemi yapım tekniği, seyir bilgisi ve denizcilik sanatının gelişimine İtalyanların yaptığı katkının en canlı delili, bütün dillerde olduğu gibi Osmanlı'da ve günümüzde kullanılan denizcilik lügatindeki İtalyanca terimlerin zenginliğidir (Ortaylı, 2008). Türkiye coğrafyasındaki ilk tersane olan Alanya tersanesi dönemin tonozlu İtalyan modelini baz alır. Hatta Türkçe tersane sözcüğü de Araplardan değil, İtalyanca *darsena*'dan alınmıştır (Tanyeli, 2015). Gündelik yaşamda kullanılan elemanlarda da bu kültürel etkileşimin izleri görülür. 14. yüzyılda bacalı ısınma amaçlı ocak Venedik kolonileri tarafından Türkiye'nin güneybatı kıyılarına getirilmiştir (Tanyeli, 2015) Venedik ve Türklerin karşılaşmaları Türkiye'deki örneklerinin sınırını aşmış Venedik'te de bu etkileşim yapısal düzeyde bir iz bırakmıştır. 13. yüzyılda Venedik'te inşa edilen Türk Hanı bu izi günümüze kadar taşımıştır.

Akdeniz Liman Kenti Venedik'te Bir Tüccar Hanı: Fondaco dei Turchi

İtalya yarımadası, Roma İmparatorluğu'nun çöküşünün ardından asırlar boyunca bir birlik sağlayamamış ve günümüzün İtalya sınırları içerisinde bulunan kentler, uzun bir dönem boyunca bağımsız şehir devletleri olarak varlık göstermişlerdir. Bunlardan en ünlüleri Ceneviz Cumhuriyeti ve Venedik Cumhuriyeti'dir. Bu kent devletleri Akdeniz kıyılarında çok önemli limanları mesken tutmuş ve ticaretle zenginleşmiştir. Doğu ile kurdukları yakın münasebet sebebiyle bu iki devlete tarihte sıkça rastlanır (Pryor, 2014). Literatürde İtalya'nın devletleşmesi 1861 yılında gerçekleşse de ortaçağı tartışırken İtalya genellemesi yapılmaktadır. John Pryor da *Akdeniz'de Coğrafya* kitabında Akdeniz'deki kültürleri Araplar, Bizanslılar, Batılılar ve Türkler (Pryor, 2014) olarak sıralamaktadır. Bu açıdan Roma'nın siyasi şemsiyesi dağıldıktan sonra oluşan yeni düzende, Venedik'te yaşayanları Venedikliler olarak adlandırmak, literatürde yer alan İtalyan genellemesine göre daha uygun görülmektedir.

Venedik Cumhuriyeti, 697-1797 yılları arasında varlığını sürdürmüş olan bir denizci şehir devletidir. Venedik'i diğer birçok şehir devletinden ayıran şey, denizcilikte olduğu kadar ticaretteki başarısıdır. Anadolu'nun en büyük kenti olan İstanbul ile Venedik tarihsel süreçte çokça karşılaşmıştır. Asya'dan gelen tüm ticari metalar, Konstantinopolis limanından, Avrupa'ya taşınmıştır (Nicol, 2000). Çin diyarından gelen

ipekli kumaşlar ve Hint topraklarından ithal edilen baharatlar ve çaylar, kervanlar ve gemiler ile İstanbul'a taşınmış ve oradan da Avrupa limanlarına aktarılmıştır (Nicol, 2000). İstanbul Osmanlı hâkimiyetine girmeden önce Bizans döneminde Venedik ve İstanbul arasında ticaret ilişkilerinin altyapısı kurulmuş ve bu, Osmanlı döneminde devam etmiştir. Venedik ile Osmanlı İmparatorluğu'nun merkezi olan İstanbul arasındaki benzerliklerin, bu ilişkinin beslenmesinde rolü vardır. Hem Venedik hem İstanbul çok farklı kültürlerin ve kimliklerin bir arada var olmayı sürdürdüğü mekânlardır (Öztürk, 2012). Buradan hareketle görülmektedir ki Akdeniz liman kentlerinin birbirleriyle olan etkileşimi İstanbul ve Venedik kentlerini de birbirleriyle ilişkilendirmektedir.

Venedik, İhsan Bilgin'e göre Avrupa'nın diğer liman kentleri olan Amsterdam ve Hamburg örneklerinde olduğu gibi müstesna bir kenttir. Venedik, bu tanımlamayı coğrafyasına borçludur. Şehrin istisna olan yanı hem fiziki hem de beşeri coğrafyasında saklıdır. Adriyatik'in en korunaklı ve karaya yakın bölümünde, Akdeniz'in neredeyse merkezinde olmanın yanında, akıllı tüccarların ticari girişimleri hem kenti hem de Akdeniz'i dönüştürmüştür. Bilgin'in Venedikli tüccarları akıllı olarak nitelemesi, kentin fiziki ve coğrafi koşullarını dönüştürme becerileriyle ve o dönemde Avrupa'daki dar görüşlü ticari ilişkileri aşarak çok çeşitli gruplarla ticaret yapmalarıyla ilişkilidir (Bilgin, 2012). Venedik'in ticari yönü o kadar öne çıkmıştır ki Faruk Tabak da *Solan Akdeniz* kitabında Venedik'i Akdeniz havzası imparatorluklarının ve ticaretinin nakit para kasası olarak görmektedir. Tabak (2010) deniz ve karayollarıyla buluşan bu liberal hoşgörü ve hassasiyeti, Venedik'i İstanbul, Antakya ve İskenderiye limanları üzerinden, Çin ve Hindistan'a kadar giden zengin Doğu'ya açılan kapı olarak tanımlamaktadır. Venedik'in Avrupa'nın doğuya açılan kapısı olduğu Venedikli gezgin Marco Polo'nun doğu seyahatinin başlangıç noktasından da anlaşılmaktadır. Marco Polo'nun, Çin'e dek uzanan gezisine İç ve Doğu Anadolu'yu kat etmek üzere Çukurova kıyısındaki İtalyanlara ait olan Ajazzo (*Ayas*=Yumurtalık) limanından başlaması (Tanyeli, 2015), Anadolu yarımadası ve Venedik'in Akdeniz vasıtasıyla kurulan ilişkisini gözler önüne sermektedir.

Dursteler (2012) "Avrupa'nın bütün büyük devletlerinin çeşitli zaman dilimlerinde Osmanlı İmparatorluğu ile diplomatik veya ticari ilişkileri olmuştur, ancak hiçbiri ilişkilerinde Venedik Cumhuriyeti kadar ileri gitmemiştir" demektedir. Venedik ile Osmanlı arasındaki diplomatik, ticari, kültürel ilişkiler çok boyutludur. Ticari ilişkiler zaman zaman ticari mücadelelere de dönüşmüştür. Türkler 13. yüzyılda Akdeniz'de beylikler halinde yönetildikleri için, deniz ticaretinde kontrol edilmeleri zordur. Bu nedenle Venedikliler Türklerle deniz ticareti konusundaki mücadelelerinde, Bizans'la ittifak yapmışlardır (Nicol, 2000; 1988). Tüm bu karşılaşmalar liman kenti olmanın getirdiği ilişkilerin bir ürünüdür. Liman kenti olmanın bir başka sonucu ise bu şehirlerde oluşan farklı yapı tipolojileridir.

Ortaçağ Avrupası'nın liman kentlerinde şehrin DNA'sı (Bilgin, 2012) olarak nitelenen tüccar haneleri kente kimlik katar. Örneğin Amsterdam ve Hamburg'da dar ve derinlemesine uzayan haneler ofis, barınma ve depo işlevlerinin tamamını aynı çatı altında toplamıştır (Bilgin, 2012). Ortaçağdaki tüccar haneleri isimlendirmesi İngilizce literatürde *trade house* olarak geçmektedir. Amsterdam'daki tüccar haneleri, geniş kanalların iki kenarında caddeler boyunca uzanır, böylece hem arka hem ön cepheden (su ve kara) iki araçlı nakliyeyi mümkün kılmaktadır. Başka bir ortaçağ kenti olan Venedik'te de bu tipolojiye rastlanır. Akdeniz'e komşu olmanın getirdiği coğrafik koşullarla, bir başka fonksiyon için de kullanılmaktadır. Venedik'te birçoğunun deniz sarayı, *sea palace*, olarak adlandırdığı, ortaçağa ait bir kavram olan ve anıtsal büyük konut işlevi barındıran "saray" tipolojisi, Schulz'un (1927) tartışmasında büyük ölçekli ve önde gelen aileler için inşa edilmiş yapıları tanımlamak için kullanılır. Mimarlık tarih yazınında Venedik'teki büyük ölçekli bu yapı tipolojisine en çok kuzey Avrupalı uzmanların görüşlerinde yer verilir ve bu yazarların yaptıkları alıntılar İngilizce, Fransızca ve Almanca kaynaklardan yapılmıştır (Schulz, 1927). Venediklilere ait o dönemdeki kaynaklarda bu yapı tipolojisine ilişkin referansın olmaması bu yapıların yeteri kadar ele alınmadığını göstermektedir. Schulz (1927), Venedik'te saray olarak adlandırılan bu yapıların zemin katlarında servis ve kiralanan alanların yer aldığını, üst katlarda ise daimi ikamet mekânlarının bulunduğunu belirtmektedir. Zemin katta yer alan fonksiyonlar ayrıca ticari aktiviteleri de içerir. Zemin ve içerisinde yer alan galeri katları, ticari eşyaların depolandığı ve satıldığı mekânlardır (Schulz, 1927). Buradan hareketle Venedik'te yer alan bu büyük ölçekli saray tipolojisi,

Şekil 1. Venedik coğrafyasında *Fondaco dei Turchi* (Googlemaps, 2019).

Şekil 2. *Fondaco dei Turchi*, kanaldan görünüş (Akyol, 2019).

özünde Kuzey Avrupa geleneğindeki tüccar hanelerinin barındırdığı fonksiyonları içerir.

Venedik'teki saray olarak adlandırılan yapılar, ticari ilişkiler sonucu farklı kültürlerden gelen tüccarların geçici olarak kalacağı mekânlara dönüşmüştür. Başka coğrafyalardan gelen tüccarlar için Venediklilerden ayrı alanlar tahsis edilmiştir. Bu alanlar etnik kökenlere bağlı olarak özelleşmiş ve genelde dışarıdan gelen tüccarların özgün dilleriyle adlandırılmıştır. Tarihsel olarak ilk kiminle tanıştığımız isimlendirmelerde önem kazanmaktadır. *Funduk* (Arapça) kelimesi günümüz Arapçasında otel, konaklanacak yer manasına gelmektedir (Turan,1968). Günlük dilde kullanılan "fındık" kelimesinin de kapalı biçiminden ötürü bu şekilde adlandırıldığı öngörülebilir. O dönemde han, kervansaray veya misafirhane için kullanılabilen bu ifade Venedik diline geçerek *Fondaco* kelimesine dönüşmüştür. Türk Hanı (*Fondaco dei Turchi*) ve Alman Hanı (*Fondaco dei Tedeschi*) ifadelerinde kullanılan *Fondaco* tabiri buradan gelmektedir (Turan, 1968). Bu yapılardan biri olan Türk Hanı (İtalyanca *Fondaco dei Turchi* veya *Fontego dei Turchi*), Giacomo Palmier tarafından inşa edilmiş bir saray (Schulz, 1997) olarak literatürde yer almıştır. Giacomo Palmier, 13. yüzyılda Pesaro şehrinden sürgün edildikten sonra Venedik'e gelmiş ve Venedik Lagünü içerisinde bu yapıyı inşa etmiştir. 1381 yılında Venedik Cumhuriyeti tarafından satın alınan yapı, Ferrara dükü olan Niccolò II d'Este için tahsis edilmiştir (Turan, 1968).

Türk Hanı, Santa Croce bölgesindeki Büyük Kanal'a (*Canal Grande*) bakmaktadır (*Şekil 1, 2*). Kuzey ve doğu yönünde kanala açılmakta olan yapı, batıda ismini verdiği *Salizada Fontego dei Turchi* sokağına cephe vermektedir (*Şekil 3, 4, 5*). Bulunduğu mevkiinin karşı kıyısında San Marcuola İstasyonu bulunmaktadır. Venedik'in en eski saraylarından birisi olarak inşa edilen Türk Hanı kıvrımlı bağlantıları ve ince sütunları ile Bizans mimarisinden ve Venedik'e has gotik

Şekil 3. *Fondaco dei Turchi* Sokağı (Akyol, 2019).

Şekil 4. *Fondaco dei Turchi* (Akyol, 2019).

mimariden izler taşımaktadır (Turan, 1968). Cephesinde iki sıra kemer bulunmaktadır. Kanala bakan yüzünü odalar karakterize etmektedir (*Şekil 6*).

Venedik'in omurgasını iki büyük kolu ile oluşturan Büyük Kanal'ın iki yakasında, gotik, (Venedik) Bizans, Rönesans ve barok tarzlarında iki yüzün üzerinde saray bulunur. Saraylar Venedik'in ticaret başkenti olduğu dönemde zengin aileler tarafından, farklı zamanlarda farklı üsluplarda ancak birbiriyle uyumlu şekilde inşa edilmiştir. Yaptıran ailelerin isimleriyle anılan bu saraylar, geniş cepheleri, büyük pencereleri, kemerli balkonları, giriş katlarında merdivenlerle ulaşılan deniz kapıları ile özgünleşmiş zamansız bir Venedik tarzının temsili olmuştur (Artan, 2009). Türk Hanı da bu saraylardan biri olarak yapılmış (*Şekil 7*), daha sonraları ortaçağ Avrupası, Amsterdam ve Hamburg'unun tüccar hanelerinin üstlendiği fonksiyonu kültürel etkilerle farklılaşarak barındırmıştır. Bu farklılaşma, kullanımın geçici barınma eylemini içermesinden gelmektedir. Geleneksel tüccar hanelerinde olduğu gibi yapı içerisinde depolar, tüccar konutları ve işçilerin barındığı mekânlar yer almaktadır. Liman kentlerinde ortaya çıkan tüccar haneleri yapı tipolojisi, tipik bir Venedik sarayının tüccar hanesi fonksiyonlarını bu yapıda barındırmıştır. Bu fonksiyon Osmanlı şehirlerinin tipik yapısı olan bedestenle benzerlik göstermektedir. Bedestenler, tüccarın malının, kıymetli eşyasının ve parasının saklandığı, şehirdeki önemli iktisadi merkezlerdi. Ortaylı (2010), Osmanlı kentlerindeki bedesten ile Venedik'teki Türk Hanı ve Alman Hanının yapı ve kurum olarak benzerlik kurduğunu söylemektedir. Bedesten her ne kadar barınma eylemini bina içerisinde barındırmasa da klasik bir Osmanlı kentinde bedesten, han, arasta aynı bölgede bulunmaktadır.

16. yüzyılda Çelebi Mehmet döneminde Türklerle Venedikliler arasında imzalanan ticaret anlaşmalarıyla, Türklere Venedik'te ticaret yapma izni verilmiştir. 11 Mart 1621 tarihli Venedik Senatosu kararıyla Büyük Kanal kıyısında bulunan Saray, Venedik'e ticaret için gelen Türk Tüccarları ile Venedik'te devamlı surette kalıp ticaret yapan Osmanlılara tahsis edilmiştir (Turan, 1968). Başka bir deyişle bu bina Venedik toprakları üzerinde Türk tüccarlara ait serbest bölge niteliğinde tüccar hanesi ve Türk hanı tipolojilerinin birleşerek tüccar hanına dönüşmesiyle oluşmuştur.

Yapının Türk tacirlerine tahsis edilmesi sonrasında, ortasında kuyulu bir avlu ve depolar eklenmiştir. Depoların yanı sıra zemin katta dükkânlar da yer almaktadır. Ahşap merdivenle çıkılan ikinci katta Türklerin kaldıkları odalar bulunmaktadır. Her odaya birer ocak ve ranza eklenerek (Turan, 1968) geçici barınma ihtiyacı karşılanmıştır. Bu açıdan yapı tüccar hanesi tipolojisinden farklılaşarak barınmanın geçici olarak sağlandığı bir fonksiyona dönüşmüştür. Yapının doğu cephesinde avluya bakan bir oda mescit haline getirilmiş, zemin katta bir bölümde abdest almak için çeşmeler yerleştirilmiştir (Turan, 1968). Mescit ve abdest alınan çeşmelerin eklenmesi, yapıya kültürel anlamdaki müdahalelerdir (*Şekil 8, 9*). Yapıya Türk tüccarların yerleşmesinden sonra Büyük Kanal'a bakan yüzde ticari malların kolay yüklenilmesi ve boşaltılması için eklemeler yapılmıştır (Turan, 1968). *Tüccar hanesi* tipolojisinde de zemin katta kanal boyunca yükleme ve mal indirme eylemlerinin gerçekleştirildiği düşünüldüğünde yapının geçirdiği bu fonksiyonel değişimle tüccar hanesine benzerlik gösterdiği görülmüştür.

Şekil 5. *Fondaco dei Turchi*, giriş kapısı (Akyol, 2019).

Şekil 6. *Fondaco dei Turchi*, cephe detayı (Akyol, 2019).

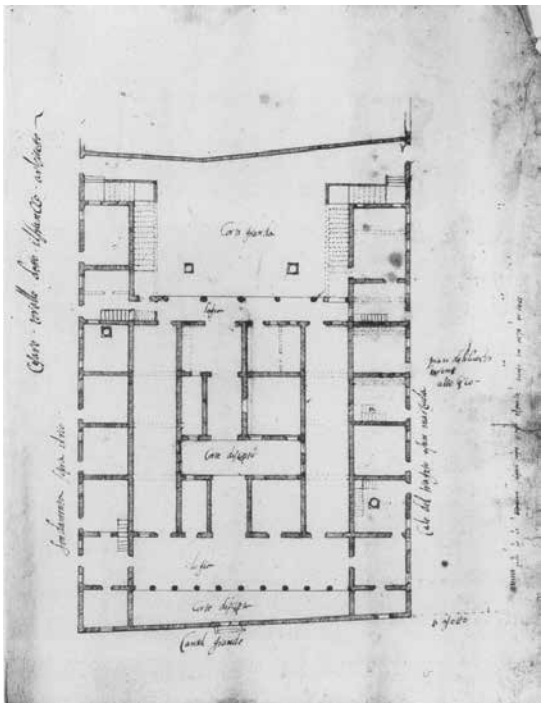

Şekil 7. *Fondaco dei Turchi* (Akyol, M. 2019).

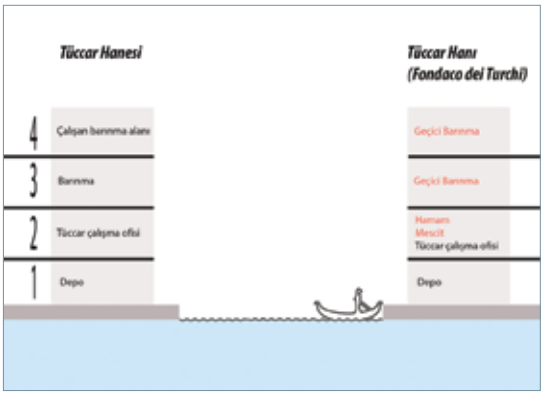
Yapıya Türk tüccarların yerleşimi sonrasında yapılan diğer bir müdahale ise Türk Tüccarların kentle gündelik yaşam ilişkilerini kesmek amacıyla, binanın Büyük Kanal'a bakan cephesinde inşa ettikleri sadece bir kapı açıklığı bırakılmış olan yüksek duvardır. Duvarın bir tarafında Venedikli muhafizlara ait bir daire mevcuttur. Yapının doğudaki kara yolu bağlantısı da yüksek duvarlar örülerek gündelik yaşam ilişkisi kısıtlanmıştır (Turan, 1968). Yapılan bu kısıtlayıcı müdahaleleri Agostino Sagredo "güzel ve iyi bir esaret" (Sagredo, 1961) olarak tanımlamıştır. Fakat bazı kaynaklar bu açıklamanın tersine Türk tüccarların Venedik kentinin gündelik yaşantısına katıldığı yönündedir. 1717 yılından sonra Domenico Lovisa tarafından *Büyük Venedik Tiyatrosu* adında iki ciltte toplanmış "belli başlı manzaralar ve resimler" başlıklı koleksiyonda derlenmiş olan gravürler içinde yer alan *Fondaco dei Turchi* gravürü, yapının 18. yüzyıldaki gündelik yaşam kullanımı hakkında ipuçları taşımaktadır (Lovisa, 1750) (*Şekil 10*). Kent mekânında görülen kavuklu insanlar Venedik'in gündelik ve ticari hayatı içerisindeki yabancıların kabul gördüğünün kanıtıdır (*Şekil 11*). Ayrıca gravürde, yapının önemli elemanları olan kulelerinin yıkılmasını, Monica Latini, burada konaklayanların kenti gözlemlenmesinin sakıncalı olacağı düşüncesine dayandırmaktadır. Latini ayrıca gravürde görülen zemin kottaki duvarlarla binanın Büyük Kanal'dan ayrılıp kanaldan geçenlerin zemin katı görmelerinin engellendiği şeklinde yorumlamıştır (Latini, 2010:249).

Tüccar hanı, ticari fonksiyonlarına ek olarak aynı zamanda bir kültüre özgü mekâna dönüşmüş, tek başına adeta ticari bir elçilik görevi üstlenmiştir. Venedik'teki Türk yerleşimciler de *dei Turchi* adıyla anılmaya başlanmıştır. Turan bu yapıyı tek binadan oluşan Türk gettosu olarak tanımlamıştır (Turan, 1968). Burada konaklayan ve yerleşik bulunan Türkler için getto yapılanmasında olduğu gibi bazı kısıtlamalar getirilmiştir. Konaklamak veya ticaret amacıyla burada bulunanların belirli zamanlarda binadan ayrılabilmeleri, giriş ve çıkış saatlerinin belirlenmesi, bina içerisinde kadın ve silah bulunmasının yasak oluşu bunlardan bazılarıdır (Constable, 2009). Türkler buraya özellikle yün, balmumu ve ham petrol (neft) ticareti için gelmiştir (Turan, 1968). Akdeniz ticaretinin merkez şehirlerinden olan Venedik'te tıpkı Türk tüccarlar ve Venedik'teki Türkler için Türk Hanı olduğu gibi, Akdeniz veya Balkanlar üzerinden gelen malları Avrupa'nın içlerine götürecek Alman tüccarlar için de Alman Hanı (*Fondaco dei Tedeschi*) yine bu mahallede bulunmaktadır.

Campo Formio Antlaşması ile Venedik Cumhuriyeti'nin 1797'de Napolyon Bonapart tarafından ortadan kaldırılmasının ardından yapı özel şahıs mülkiyetine geçmiştir. Binanın yeni sahibi Türklerin binayı boşaltmasını istemiş, Türk tüccarlar ise yüzyıllardır kesintisiz olarak kendilerine tahsis edilmesine dayanarak binayı terk etmemek için yasal yollarla haklarını aramışlardır. 1838 yılına kadar Türk tüccar-

Şekil 8. *Fondaco dei Turchi* erken dönem planı (Schulz, 1997).

Şekil 9. Tüccar hanesinden tüccar hanına geçiş şeması.

Şekil 10. *Fondaco dei Turchi*'ye ait bir gravür, Domenico Lovisa, 1717 civarı.

Şekil 11. *Fondaco dei Turchi*'ye ait bir gravür, Mario de Maria, 1853.

Şekil 12. Restorasyon öncesi *Fondaco dei Turchi*, Jakob August Laurent, 1853.

Şekil 13. Restorasyon sonrası *Fondaco dei Turchi*, 1870, Naya Carlo.

Şekil 14. *Fondaco dei Turchi* (Akyol, 2019).

lar tarafından kullanılan bina, son olarak Arnavut asıllı Sadrettin isimli Osmanlı tüccarının binayı terk etmesiyle boşaltılmıştır (Turan, 1968). 19. yüzyılda binada yapısal bozulmaların oluşmasının ardından geniş çaplı bir restorasyon çalışmasına ihtiyaç duyulmuş, 1860'larda başlayan restorasyon esnasında binada geniş çaplı mimari değişiklikler yapılmıştır (*Şekil 12, 13*). Restorasyonu tamamlanan bina 1865'ten 1923'e kadar Correr Müzesinin (*Museo Correr*) koleksiyonunu sergilemiş, 1923 yılından itibaren Venedik Doğa Tarihi Müzesinin flora ve fauna (bitki örtüsü ve hayvan çeşitliliği), fosiller ve akvaryum koleksiyonlarına ev sahipliği yapmaya başlamıştır (Turan, 1968). Restorasyon sonrasında 13. yüzyılın orijinal Bizans-Arap tarzından esinlenilmiş ve aynı malzemeyi kullanmasına rağmen, bina esasen değiştirilmiş ve sadece bazı unsurlardaki görünümünü koruyabilmiştir (*Şekil 14*). Venedik'in bir dönemine damga vurmuş ve Akdeniz ticaretinin çok kültürlü bir ürünü olan *Fondaco dei Turchi* yapısının izlerinin Venedik'ten tamamıyla silinmesi bu döneme ait ticari hafızanın ve kültürlerin etkileşimiyle ortaya çıkan tüccar hanı tipolojisinin de silinmesi anlamına gelmektedir.

Fondaco dei Turchi yapısı, Venedik'te gelişen büyük ölçekli saray tipolojisi ile Kuzey Avrupa liman kentlerinin karakterinde yer alan tüccar hanesi yapı tipolojisinin Türk hanı kullanımıyla birleştiği önemli bir örnektir. Bu yapıda ticari ilişkilerin getirdiği açık fikirlilik sadece ticari ilişkinin sınırlarında kalmamış, kavramsal anlamda da yeni mekânsal oluşumlara kapı aralamıştır. *Fondaco dei Turchi* yapısı, Venedik'te Türk tüccarların kullandığı serbest bölgenin oluşumunu sağlayarak adeta ticari elçilik fonksiyonunu da beraberinde getirmiştir. Bunun yanı sıra liman kentlerinin genlerinde var olan tüccar hanesi tipolojisine geçici barınma, farklı kültürlere ait mekânsal ihtiyaçların da (hamam, mescit) dahil olmasıyla tüccar hanesi kavramı Akdeniz kültür mozaiğinin izlerini taşıyarak *Fondaco dei Turchi* yapısında tüccar hanına dönüşmüştür (*Şekil 15*).

Şekil 15. *Fondaco dei Turchi* (Akyol, 2019).

Yağmur Topraklı, Dr. Öğretim Üyesi, Gazi Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü

Hilal Aycı, Dr. Arş. Gör., Gazi Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü

Gülhayat Ağraz, Arş. Gör., Gazi Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü

Kaynaklar

Akyol, M. (2019) Kişisel fotoğraf arşivi.

Artan, T. (2009) "Venedik'ten İstanbul'a şehir tasvirleri: tasavvur ve tahayyüller = Descrizioni di citta, da Venezia a Istanbul immaginario e fantasie", *Osmanlı Döneminde Venedik ve İstanbul*, Ed. G. Bellingeri, N. Ölçer, Electa, Milano, s.66-78.

Bilgin, İ. (2015), "Müstesna Kentler Venedik ve New York", http://www.serbestiyet.com/yazarlar/ihsan-bilgin/mustesna-kentler-venedik-ve-new-york-160075_(6 Ağustos 2015)

Bilgin, İ. (2012) *Liman Kentleri: Amsterdam, Barcelona, Hamburg*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, s.11.

Braudel, F. (1985/1979) *Civilization and capitalism*, 15th-18th Century, The Structures of Everyday Life (I), Çev. S. Reynolds, Harper & Row Publishers, New York.

Constable, O.R. (2009) *Housing the Stranger in the Mediterranean World: Lodging, Trade, and Travel in Late Antiquity and the Middle Ages*, Cambridge University Press, Cambridge.

Çoraklı, B. (2019) "İznik Seramikleri ve İtalyan Mayolikaları Arasındaki Etkileşimlerin Yansımaları", *Akdeniz Sanat*, 13(24), s.29-46.

Dursteler, E.R. (2012) İstanbul*'daki Venedikliler / Yeniçağ Başlarında Akdeniz'de Millet, Kimlik ve Bir Arada Varoluş*, Çev. Taciser Ulaş Belge, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul.

Latini, M. (2010) "Osmanlı Döneminde Venedik ve İstanbul", Electa, İstanbul.

Lovisa, D. (ca.1690 - ca.1750) Series of engravings "The Great Panorama of Venice" ("Il gran teatro di Venezia"), Italy (https://www.hermitagemuseum.org/wps/portal/hermitage/digital-collection/04.+Engraving/1239203)

Mack, R. E. (2005) Doğu Malı Batı Sanatı: İslam Ülkeleriyle Ticaret ve İtalyan Sanatı, Çev. A. Özdamar, Kitap Yayınevi, İstanbul.

Mario, M. (1853) "Grand Canal and palazzo Fondaco dei Turchi".

Naya, C. (1870) Türk Hanı (Fondaco dei Turchi): Restorasyon sonrası fotoğraf.

Neciboğlu, G. (2005) "16. Yüzyıl Bağlamında Sinan", *Sinan Çağı Osmanlı İmparatorluğu'nda Mimari Kültür*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, s.15.

Nicol, D. M. (2000) *Bizans ve Venedik: Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, Çev: Gül Çağalı Güven, Sabancı Üniversitesi Yayınları.

Ortaylı, İ. (2008) "Orta Çağlarda Akdeniz ve İtalyan Denizci Devletleri", *Türkiye Teşkilat ve* İdare Tarihi, Cedit Neşriyat, 3. Baskı, Ankara.

Öztürk, M., A. Aksın (2012) "Venedik Devlet Arşivindeki Bailo Defterlerine Göre Osmanlı Devleti'nin Venedik'e Zahire ve Asker Yardımı (1624-1631)", *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi OTAM*, 32(32), s.141-170.

Pedani, M. P. (2012) *Doğu'nun Kapısı Venedik*, İtalyancadan Çev. Gökçen Karaca Şahin, Küre Yayınları, İstanbul.

Pedani, M. P. (2013) *Il Palazzo di Venezia a Istanbul ei suoi antichi abitanti /* İstanbul*'daki Venedik Sarayı ve Eski Yaşayanları*, Haz. Maria Pia Pedani, Edizioni Ca' Foscari-Digital Publishing.

Pedani, M. P. (2018). Venetian Hosts and Ottoman Guests in the Venedik Sarayı in Constantinople (c. 1670-1681). Annali di Ca'Foscari, 11.Proyor, J. (2014: 1988) "Akdeniz'de Coğrafya, Tekonoloji ve Savaş: Araplar, Bizanslılar, Batılılar ve Türkler", Kitap Yayınevi, İstanbul.

Sagredo, A., Berchet, F. (1962:1860), II Fondaco dei Turchi in Venezia, Milano.

Schulz, J. (2004:1927) "The Building Type", *The New Palaces of Medieval Venice*, The Pennsylvania State University Press, s.7-25.

Schulz, J. (1997) "Early Plans of the Fondaco dei Turchi", *Memoirs of the American Academy in Rome*, Vol. 42, s.149-159.

Tabak, F. (2010) *Solan Akdeniz: Solan Akdeniz 1550-1870, Coğrafi-Tarihsel Bir Yaklaşım*, Yapı Kredi Yayınevi, İstanbul.

Tanyeli, U. (2014) "Meydanlar", *Arredemento Mimarlık*, Sayı: 11, s.54.

Tanyeli, U. (2015) "Ülkeler ve Kültürler Karşılaşmaz, İnsanlar Karşılaşır", *Sınıraşımı Metinleri: Osmanlı Mekanının Peşinde 15.-19. Yüzyıllar*, Akın Nalça Kitapları, İstanbul, s.95-114.

Turan, Ş. (1968) "Venedik'te Türk Ticaret Merkezi, Fondaco dei Turchi", *Belleten*, Cilt:32, Sayı:126, Türk Tarih Kurumu, Ankara s.247-283.

A Trade House in Venice: 'Fondaco dei Turchi'

Cultural, social and commercial encounters in the Mediterranean geography also affected built environment. The use of the "Fondaco dei Turchi in Venice, a striking example of this influence, was discussed in this study. The Fondaco dei Turchi is an important example in which the mixed use of typology of trade house (which is the character of the European port cities) is also combined with the use of the Turkish Han. In the building, the open-mindedness of the commercial relations has an important effect on new functional spaces. The Fondaco dei Turchi has a free zone space used by Turkish traders in Venice. This gives it a function as a commercial embassy. In addition to this, the concept of trade house has been transformed into a trade inn by taking the traces of the Mediterranean culture mosaic with the inclusion of temporary accommodation and the needs of Turkish cultural spaces such as baths and masjid.